

Студент 4 курсу
факультету менеджменту економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ЯКІСТЬ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто актуальні проблеми фінансування соціальної сфери України, проаналізовано їх значущість, а також виділено низку пропозицій, які могли б вивести функціонування соціальної сфери на якісно новий рівень.

Аннотация. Рассмотрены актуальные проблемы финансирования социальной сферы Украины, проанализированы их значимость, а также выделен ряд предложений, которые могли бы вывести функционирование социальной сферы на качественно новый уровень.

Annotation. Actual problems of financing social Ukraine, analyzes their significance and highlighted a number of proposals that could bring the functioning of social services to a new level.

Ключові слова: соціальна сфера, соціальна політика, соціальний бюджет, дохід населення.

Останнім часом проблеми соціальної сфери України привертають до себе значну увагу економістів та фінансистів. Соціальна політика держави покликана забезпечити громадянам гарантовані Конституцією України права: на життя, безпечні умови праці, винагороду за працю, захист сім'ї, відпочинок, освіту, житло, охорону здоров'я та медичну допомогу, соціальне забезпечення та сприятливе навколишнє середовище [1].

Питання щодо належного рівня державного фінансування соціальної політики протягом тривалого часу залишається актуальним, як у розвинених, так і в бідних країнах. Питання, пов'язані з ефективним фінансуванням соціальної сфери, висвітлені в наукових працях вітчизняних учених-економістів: О. Амоши, Л. Антошкіної, С. Кондратюк, С. Корецької, М. Крупки, Л. Омелянович, В. Опаріна, К. Павлюка, Л. Сафонової, І. Сироти, В. Федосова та ін [1]. Проте проблеми фінансування соціальної сфери існують, і їх вирішення є одним із важливих завдань в управлінні бюджетними ресурсами та підвищенні соціального розвитку держави.

Незважаючи на досить широке коло розглянутих теоретичних та практичних питань, актуальною залишається проблематика, пов'язана з фінансуванням закладів соціальної сфери, а саме соціального обслуговування населення. Зважаючи на результати наукових досліджень у цій сфері, можна зазначити про наявність невирішених проблем використання системного підходу до організації управління та фінансування соціальної сфери.

Метою даного дослідження є обґрунтування якості фінансування соціальної сфери України, визначення проблем соціального забезпечення та аналіз заходів щодо підвищення якості фінансування соціальної сфери й ефективного використання фінансових ресурсів держави в межах реалізації соціальної політики.

Зазвичай головною проблемою здійснення соціальної політики, яка, як правило, і визначає межі її здійснення, є проблема фінансування соціальних витрат. Згідно зі світовою практикою, джерелами прямого і непрямого фінансування соціальної сфери є: безпосередні бюджетні витрати; податкові витрати у вигляді пільг, відшкодувань, відстрочок; страхові внески до державних та недержавних страхових фондів; усупільнення коштів підприємств у вигляді їх зобов'язання щодо виконання соціальних функцій; благодійність приватних осіб, фірм та організацій; громадські ініціативи – різного роду фонди та збори; особисті кошти та зобов'язання громадян; кредити; надання державного майна для функціонування соціальної сфери, використання державної інфраструктури тощо.

При складанні соціального бюджету в Україні за джерелом фінансових надходжень соціальні витрати поділяються на три групи:

1. Витрати, що фінансуються за рахунок бюджетних виплат, а саме: пільги ветеранам війни і праці, кошти на виплату щорічної разової допомоги ветеранам війни, соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям з дітьми, інші види соціального захисту, житлові субсидії, охорона здоров'я, витрати, пов'язані з ліквідацією аварії на ЧАЕС.

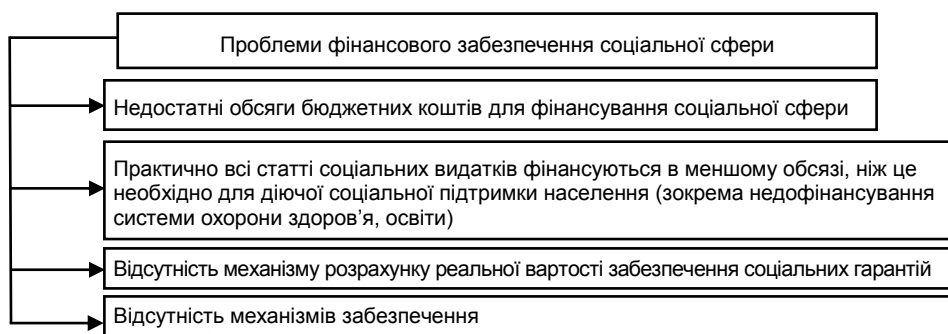
2. Витрати, що фінансуються за рахунок страхових внесків – короткострокові допомоги Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, витрати Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, витрати Фонду страхування від нещасних випадків на виробництві.

3. Витрати з різних джерел – видатки Фонду соціального захисту інвалідів за рахунок Державного бюджету і частково платежів підприємств, пенсії та короткострокові допомоги з Пенсійного фонду за рахунок пенсійних страхових внесків [1].

Для реалізації соціальної політики в державі існує особлива ланка національного господарського комплексу, призначена для задоволення суспільних потреб і фінансується за рахунок держави – соціальна інфраструктура – особливий комплекс галузей народного господарства, таких як освіта, охорона здоров'я, культура, мистецтво, спорт, житлове і комунальне господарство, торгівля та ін.

Сьогодні фінансування соціальної сфери є невід'ємною складовою соціально-економічного розвитку будь-якої країни, а тому проблеми її фінансового наповнення є важливим питанням сьогодення. Зважаючи на ситуацію, що склалась на цей час існує чимало таких проблем, до яких відносять: недостатні обсяги бюджетних коштів для

фінансування соціальної сфери, фінансування практично всіх статей соціальних видатків у меншому обсязі, ніж це необхідно для діючої соціальної підтримки населення(зокрема недофінансування системи охорони здоров'я, освіти), відсутність механізмів забезпечення якості соціальних послуг, що надаються автором систематизовано на рисунку.

Рис. Проблеми фінансового забезпечення соціальної сфери

Як видно, головною проблемою залишається дефіцит бюджетних коштів для фінансування соціальної сфери. Оскільки держава не може задовольнити у повному обсязі потреби у фінансуванні соціальної сфери, виникає потреба у залученні недержавних ресурсів.

Ринкова система спричиняє значну нерівність у розподілі доходів між різними верствами населення. Основними причинами нерівності доходів є: здібності, освіта, професійні смаки і ризик, володіння власністю, панування на ринку, зв'язки, дискримінація тощо. Усі ці причини є присутніми в Україні. Однак поряд із ними діють специфічні фактори поглиблення нерівності: низька ціна праці, недосконалість правової бази реформ, що дозволяє невеликій групі людей привласнювати великі тіньові доходи, ослаблення суспільного контролю.

Співвідношення в грошових доходах населення частки заробітної плати і соціальних трансфертів відіграє важливу роль у трудовій мотивації. За переваги оплати праці у формуванні загальної суми доходів звичайно розвивається заповзятливість, ініціатива, тоді як за підвищення ролі соціальних трансфертів нерідко посилюється психологія утриманства.

Слід розглянути більш детально структуру доходів та витрат населення України за II квартал 2012 – 2013 років (таблиця).

Таблиця

Доходи та витрати населення України за II квартал 2012 – 2013 років, млн грн [2]

Назва	млн грн	млн грн
Доходи	345 492	362 511
Заробітна плата	144 831	152 383
прибуток та змішаний дохід	44 688	47 506
доходи від власності (одержані)	17 240	17 332
Соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти	138 733	145 290
в тому числі:		
соціальні допомоги	76 670	80 672
інші одержані поточні трансферти	10 041	10 148
соціальні трансферти в натурі	52 022	54 470
Витрати та заощадження	345 492	362 511
придбання товарів та послуг	289 711	316 552
доходи від власності (сплачені)	7 139	7 610
поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти	24 185	26 086
в тому числі:		
поточні податки на доходи, майно тощо	17 178	18 156
Внески на соціальне страхування	4 001	3 837
Інші поточні трансферти	3 006	4 093
Нагромадження не фінансових активів	-525	1 991
приріст фінансових активів:	24 982	10 272
з них:		
Приріст грошових вкладів та заощаджень у цінних паперах	21 236	33 764
заощадження в іноземній валюті	5 673	-1 854
Ссуди, отриманні за виключенням сплачених (-)	-5 096	1 596

За наведеними даними можна зробити висновок про соціальну орієнтованість держави. Розрив між доходами у вигляді заробітної плати та соціальної допомоги є дуже несуттєвим. Однозначно, заробітна плата повинна посідати найвагоміше місце в структурі доходів. Тільки таким чином може бути спровоковане формування у населення

зацікавленості в зайнятості, що призведе до зниження навантаження на державний бюджет. Також видно, що найбільшу питому вагу в структурі соціальних видатків мають видатки на придбання товарів та послуг.

Особливістю соціальної політики України в умовах ринкових відносин є надання пріоритету проблемам соціального захисту населення, підвищення ролі особистого трудового доходу і ліквідації системи утримань, формування нового механізму фінансування і регулювання розвитку соціальної сфери [3].

З урахуванням кризового стану економіки України, метою державного регулювання доходів і споживання є соціальний захист населення від зростання цін і товарного дефіциту для гарантованого забезпечення прожиткового мінімуму громадян. Для цього вживають таких заходів: визначають мінімальні споживчі бюджети, прожитковий мінімум, мінімальну заробітну плату; створюють пенсійні фонди і фонди соціальної допомоги; змінюють умови оплати праці, розробляють нову систему пенсій, допомоги, стипендій, ставок і окладів у бюджетних організаціях з їхнім фінансовим забезпеченням; запроваджують систему індексації зарплати, доходів і заощаджень населення у зв'язку з інфляцією; розробляють загальнодержавні і регіональні програми допомоги окремим верствам населення.

У висновку можна сказати, що на даний період є потреба змінювати докорінно ситуацію, що склалася в державі, виводити соціальну сферу на новий, якісно досконаліший рівень функціонування, а саме: розробити систему контролю, котра б забезпечувала цільове надходження коштів, спрямованих на освіту чи охорону здоров'я; поступово забезпечити зростання заробітної плати працівникам соціальної сфери, що стало б стимулом до їх вдосконалення та ефективності надання ними певного роду послуг; затвердити на законодавчому рівні соціальних стандартів, які реалізуються на території всієї країни; побудувати міжбюджетні відносини відповідно до реальної вартості виконання соціальних функцій, що розраховується на базі соціальних стандартів; перейняти позитивний зарубіжний досвід фінансування та підтримки соціальної сфери західноєвропейських країн. Оскільки проблеми фінансування є і досі актуальними, то потрібно розробляти більш ефективні шляхи їх подальшого вирішення.

Наук. керієн. Кліменко О. М.

Література: 1. Бідан В. Гуманістична складова соціальної політики в умовах економічних трансформацій / В. Бідан // Україна: аспекти праці. – 2011. – № 5. – С. 41–44. 2. Доходи населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. 3. Проблеми бюджетного фінансування соціальної сфери та шляхи вирішення / О. В. Корнієнко // Економічний простір: зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 46. – С. 172–179. 4. Наєнко О. Органи місцевого самоврядування та видатки соціального спрямування: проблеми та заходи з їх вирішення / О. Наєнко // Економіка та держава. – 2010. – № 1.